

Remissyttrande För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

Sobona, kommunala företagens arbetsgivarorganisation, företräder medlemmar som verkar i ett flertal olika branscher, med olika organisations- och associationsformer. Det är exempelvis kommunala bolag, stiftelser, kommunalförbund och privata aktörer.

I detta remissyttrande kommer vi primärt att fokusera på frågor som rör våra medlemmar, det vill säga HVB samt familjehem.

Remissyttrandet inleds med en kort sammanfattning, som därefter följs av generella ståndpunkter Sobona önskar framföra och som förhoppningsvis beaktas framgent. Därefter presenteras de förslag där Sobona har särskilda tillstyrkanden och avstyrkanden av frågor som berör de kommunala företagen. Dessa presenteras utifrån den rubriksättning och kapitelordning som återfinns i utredningen.

Sammanfattning

6.6.9 Krav på tillstånd för familjehem införs

- *Sobona tillstyrker förslaget om tillståndsgivning för familjehem*

Ett införande av tillstånd och ett nationellt register över tillståndspliktiga familjehem är angeläget, bland annat i syfte att undanröja förekomst av oseriösa, kriminella företag inom familjehemsvården. Det är dock viktigt att detta uppnås utan att det påverkar tillgången på tillgängliga familjehem. Likaså att det uppnås på ett sätt som inte äventyrar att barns specifika behov tillgodoses.

6.6.11 Tillstånd till familjehem ska ges av socialnämnden

- *Sobona avstyrker förslaget om att socialnämnden ska utfärda tillstånd*

Förutsättningar för tillstånd behöver vara likvärdiga över hela landet, vilket inte kan garanteras om det hanteras på kommunnivå då förutsättningar varierar för Sveriges 290 kommuner.

Vi föreslår istället att tillstånd ska *utredas* av kommuner eller annan offentligt ägd utförare, och *utfärdande* av tillstånd ska ske av en nationell aktör, såsom Inspektionen för vård och omsorg, IVO.

Vi ser ett stort värde i att IVO utses som ansvarig myndighet. Det kommer ge förutsättningar till en standardiserad process och hantering av beslut samt bidra till en bättre kvalitetssäkring.

Dock måste IVO ges ett tydligt uppdrag, likväl tillräckliga resurser, för att kunna ansvara och kvalitetssäkra landets familjehemsregister tillsammans den tillsyn som sker idag. Detta är nödvändigt för att åstadkomma rimliga väntetider för tillstånd.

6.6.27 Tydligare ansvarsfördelning mellan socialnämnden och privata verksamheter med konsulentstöd genom reglering av ersättningen

- *Sobona avstyrker förslaget*

Den lagstadgade ansvarsfördelningen mellan nämnd och konsulentstödda verksamheter som råder idag upplevs redan tydlig. Det behövs istället ett förtydligt krav på samverkan och samarbete runt det placerade barnet, så att rollerna i placeringen uppfylls såsom det är reglerat.

8.6.2 Förslag om utredningen av ökat statligt ansvar för tillgången till lämplig institutionsvård

- *Sobona avstyrker förslaget*

Sobona föreslår att fokus i det fortsatta arbetet med att förbättra tillgången till differentierade och specialiserade platser i lämpliga HVB bör vara att utveckla den kommunala och enskilda HVB-vården.

8.8.3 Utredning av befogenheter vid HVB och SiS särskilda befogenheter

- *Sobona tillstyrker förslaget*

Det är med eftertryck Sobona tillstyrker förslaget då det är avgörande att personal vid HVB ges befogenheter att genomföra vården på ett tryggt och säkert sätt.

I väntan på utredning och ny lagstiftning föreslår Sobona att IVO av regeringen får i uppdrag att se över myndighetens förhållningssätt och bedömningar avseende begränsningsåtgärder vid HVB.

Generella ståndpunkter att beakta

Nedan listas ett antal reflektioner vi särskilt önskar lyfta kopplat till utredningen och behovet av att utveckla arbetet med barn och unga i samhällsvård.

- Det finns flera olika typer av aktörer som ofta sitter på stor kunskap och erfarenhet och som tydligare kan ge stöd i arbetet med barn och unga där behov finns. Ett sådant exempel är offentligt ägda företag, som ofta besitter unik kompetens med olika typer av verksamheter under samma tak.
- Det är av stor vikt att de olika lagrummen blir tydliga och förhållandet sinsemellan klargörs. Med alla parallella, pågående utredningar inom närliggande områden ser vi en ökad risk i att vi får ett svåröverblickbart regelverk av bestämmelser. Detta i sig kan medföra utmaningar i verksamheter med arbetsmiljörelaterade konsekvenser.
- Det finns ett behov av att även beakta differentiering vad gäller familjehemsvård. Vårdformen behöver alltid anpassas utifrån den enskilde för att kunna uppfylla kraven på en trygg och säker vård samt säkerställa att barnet får sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Aktörer med en bredare verksamhet, som innefattar exempelvis både HVB och familjehemsvård, har unika förutsättningar och kan finnas med i en längre del av vårdkedjan, där olika typer av kompetenser kan delas mellan verksamheterna. Det möjliggör en god tillgänglighet och ett brett stöd till familjehem dygnet runt, vilket minskar risken för sammanbrott i familjehem. Det finns även ofta möjlighet till riktade specialinsatser som direkt och omedelbart kan verka avlastande för hemmet.
- Sobona reflekterar också över att det finns en ökad risk med att professionaliseringen av familjehem kommer leda till färre familjehem, vilket behöver beaktas i kommande beslut.
- Sobona vill poängtera att det viktigaste för fungerande, goda familjehem, och en ökad attraktivitet för att bli ett familjehem, är utbildning och stöd. En välfungerande, kontinuerlig relation med uppdragsgivare är i många fall avgörande för ett familjehem i att vilja vara kvar som hem.

- Sobona önskar därutöver framhålla HVB och dess betydelsefulla roll för barn och unga med social utsatthet. Offentliga aktörer med HVB-verksamheter arbetar med att skapa motivation, delaktighet på ett tillgängligt, närvarande sätt. Vi tror att dessa delar, när det sköts professionellt korrekt, tillsammans med ett systematiskt kvalitetsarbete i verksamheten och arbetsmiljön, är viktiga nycklar att skapa insikt om beteendeförändringar hos placerade barn och unga på HVB.
- Sobona ställer sig i grunden positiv till att skola samt hälso- och sjukvård ska lämna vissa uppgifter till socialnämnden.
- Sobona ser en påtaglig risk för att de ekonomiska beräkningarna i hög grad underskattar kostnaderna för reformen.

Kapitel 1 Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen 4 kap 1 d§ (s. 85)

Sobona tillstyrker förslaget.

Särskilda bestämmelser om mottagande av barn och barn och unga i samhällsvård 6h § (s. 92)

Sobona tillstyrker förslaget.

Det är ett mycket viktigt förslag, vilket både styrks av flera studier och av erfarenhet hos våra medlemmar. Sobona anser dock att det bör klargöras hur prövningen av vård inför 18-årsdagen ska göras.

Särskilda bestämmelser om mottagande av barn och barn och unga i samhällsvård, 7§ (s. 92)

Sobona tillstyrker förslaget med vissa tillägg.

Förslaget berör en mycket viktig fråga och Sobona ställer sig bakom dess intention men vi är samtidigt tveksamma till i vilken mån det nu presenterade förslaget kommer leda till märkbara förbättringar jämfört med dagens situation. Berörda organisationer inom Sobona ser idag en stor variation i hur noga vården följs upp av de olika kommuner och handläggare som placerar i verksamheterna. Det förekommer i vissa fall att barnet/den unge är placerad flera veckor utan att varken den unge, vårdnadshavare eller HVB-personalen fått veta vem som är ansvarig handläggare för placeringen. I sammanhanget kan nämnas att det redan idag skall finnas utsedd ansvarig barnhandläggare, utan att detta garanterar att genomförandet och uppföljningen av vården fungerar på ett kontinuerligt tillfredställande sätt.

Vi föreslår följande förtydliganden av förslaget:

Första meningen i andra stycket ovan föreslås ändras till "Barn och unga i samhällsvård ska vid placeringens inledning få en särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare".

Vidare bör en mening adderas till stycket om att socialnämnden har en skyldighet att verka för att placerade barn och unga ges en god kontinuitet i kontakten med den särskilt utsedda barn- och ungdomshandläggaren under hela genomförandet och i uppföljningen av vården.

Särskilda bestämmelser om mottagande av barn och barn och unga i samhällsvård, 7 d § (s. 94)

Sobona tillstyrker förslaget.

Det är mycket viktigt att kommuner åläggs att ge vårdnadshavare till placerade barn lämpligt stöd. Utan en lagstiftning kring detta är det främst de vårdnadshavare som själva tydligt uttrycker sitt behov, som erbjuds stöd. Ojämligheten mellan vad kommuner idag erbjuder är stor. I många fall fortsätter vårdnadshavarnas egna problem överskugga barnets rätt till en lugn och trygg placering just utifrån att vårdnadshavarna inte får eget stöd. Istället är de i många fall hänvisade till barnets handläggare som då får lägga tid och energi på vårdnadshavare som skulle ha lagts på det placerade barnet.

Särskilda bestämmelser om mottagande av barn och barn och unga i samhällsvård, 8 § (s. 95)

Sobona tillstyrker förslaget.

Sobona önskar särskilt lyfta stycket ”Vid det första övervägandet efter att vård har inletts ska nämnden följa upp om en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) med särskilda bestämmelser om åtgärder som avser hälsa för barn och unga i samhällsvård har erbjudits samt om en bedömning enligt 3 kap. 12 k § skollagen (2010:800) har utförts” då det är av särskild vikt. Trots mycket arbete från olika aktörer, exempelvis vårdorganisationer inom Sobona och deras ägarkommuner, som syftar till att förbättra samarbetet med hälso- och sjukvård och öka andelen barn som erbjuds hälsoundersökning i samband med placering, så är det fortfarande en mycket nedslående statistik som redovisas inom området.

Författningsförslag 11 kap. 3 b § (s. 98)

Sobona tillstyrker förslaget med vissa tillägg.

Sobona ställer sig bakom detta förslag men föreslår tillägg. Allt som kan underlätta processen med att låta det placerade barnet/den unge få tillgång till skolplats mer skyndsamt än vad som ofta är fallet idag välkomnas. Sobona hade gärna sett tillägg i skollagen om en tidsgräns gällande hur länge mottagande kommuner får lov att dröja innan skolplats meddelas och tillgängliggörs barn/unga som är placerade i samhällsvård.

1.9 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen

Sobona tillstyrker förslaget med vissa tillägg.

Sobona tillstyrker förslaget men önskar att det även inkluderar HVB och familjehem. Det är ett mycket viktigt förslag eftersom vi uppfattar att specialistkompetensen inom barn- och ungdomspsykiatri samt inom missbruk och beroende är bristfällig. Det är ett reellt och stort problem att få tillgång till dessa resurser när socialnämnden väl inkommit med begäran

till vårdgivaren. Detta gäller dock som sagt inte bara placeringar inom SiS utan även HVB och familjehem.

Sobona anser det är av stor vikt att förslaget tydligt omfattar samtliga placeringsformer. Vi önskar även se ett förtydligande kring inom vilken tidsram som regionerna ska erbjuda ett barn eller ungdom hälsoundersökning efter att socialnämndens begäran inkommit och att bestämmelsen ska gälla *samtliga* placeringsformer.

Konsekvenserna vid ett genomförande enligt utredningens nuvarande förslag är att barn och ungdomar som placeras i familjehem och enskilda HVB fortsatt inte kommer få den tillgång till specialistvård de har behov av när det gäller problematik inom psykiatri och beroende. Detta riskerar även att leda till att placeringar och vård inom familjehem och HVB i många fall inte kan genomföras med god måluppfyllelse. Ytterst kan det innebära att placeringen inte kan fullföljas enligt plan, det vill säga så kallade vårdsammanbrott. Förutom att den unge löper stor risk att fortsatt fara illa och få en negativ utveckling, bland annat på grund av upprepade omplaceringar, innebär detta en ökad belastning på samhället i stort.

1.9 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) 5 kap. 8a §

Sobona tillstyrker förslaget med viss ändring.

Sobona tillstyrker förslaget under förutsättning att kravet på samtycke från vårdnadshavare för att undersökande vårdgivare ska få tillgång till tidigare journaler samtidigt tas bort.

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet 4 §

Sobona tillstyrker förslaget.

Sobona tillstyrker förslaget att tydliggöra att det ska vara läkare respektive tandläkare som utför dessa undersökningar då det är stor variation mellan länen på vilken funktion som utför dessa undersökningar idag.

1.15 Förslag om förändringar i socialtjänstförordningen 5 § (s. 128)

Sobona tillstyrker förslaget.

Sobona tillstyrker förslaget då vi ser det som en positiv förändring att flera personer kan förestå en verksamhet eftersom det förbättrar

förutsättningarna för vårdens bedrivande, både avseende kontinuitet och flexibilitet.

5 b §, 5 c § och 5 d § anger förslag om förtydligade kompetenskrav på föreståndare och personal (s. 128)

Sobona tillstyrker förslaget med visst observandum.

Sobona ser i grunden positivt på förslagen om förtydliganden av kompetenskraven men vill samtidigt nämna att det inte är inom detta område vi i första hand kan identifiera brister i verksamheten. Särskilt inte avseende föreståndare, där kraven redan idag är tydliga. När det gäller övrig personal är inte heller problemet primärt att det finns bristfälliga eller otydliga kompetenskrav, utan snarare svårigheten att rekrytera lämplig personal som motsvarar de krav som ställs.

Det resoneras inte om den eventuella kostnadsökningen det skulle innebära att anställa personal med högre kompetens, vilket vore viktigt att förstå utifrån inte minst ett kommunalt perspektiv som utförare eller köpare av insatsen. Därför är det av stor vikt att även denna del noteras som ett kostnadsdrivande förslag i utredningen som det bör tas höjd för i kommande statsbidragsberäkningar.

§12 (s. 131)

Sobona tillstyrker förslaget.

Förslaget om ovanstående tillägg i §12 skulle innebära en positiv förändring som ökar möjligheterna för ansvarig föreståndare att få tillgång till ett så fullständigt underlag som möjligt vid lämplighetsbedömning inför en eventuell placering på HVB.

Kapitel 5 Socialnämndens ansvar för en stärkt vårdkedja

5.3.1 Rättsliga förutsättningar för bestämmanderätten

Utredningen bedömer att familjehem är underkastade sekretessen i offentlighets- och sekretesslagen. Detta går dock emot tidigare uttalanden från Justitieombudsmannen, därutöver är tolkningen att familjehem inte omfattas av sekretess vida accepterad. Konsekvenserna skulle kunna bli stora om familjehem ska underkastas sekretess. Det är inte rimligt att familjehem ska ansvara för en sekretessnivå motsvarande den som råder i offentlig verksamhet. Vardagslivet i ett familjehem måste värnas, även vid

placering av ett barn, med undantag för skyddsplacering. Om familjehem bedöms underkastas sekretesslagstiftningen anser vi att det kommer ha negativ påverkan på attraktiviteten att vara familjehem.

5.5.1 En tydligare och mer sammanhängande reglering av socialnämndens ansvar

Utredningen pekar ut ett antal placeringsformer vid vård enligt LVU där LSS-boende inte listas. Vi tolkar det som att placering i LSS-boende för barn som vårdas enligt LVU inte kommer att vara möjligt framöver. Om LSS-boende inte tydligt ingår som en placeringsform vid LVU, riskerar barnets bästa komma i andra hand.

Kapitel 6 Stärkt kvalitet i familjehemsvård

6.6.3 Införande av familjehemskategorier

Sobona tillstyrker förslaget.

Sobona ser positivt på att nätverkshem ges en bred definition. Det kan dock finnas ett behov av att klargöra innebörden av vissa kategorier.

6.6.7 Högst tre barn eller unga får vara placerade samtidigt i ett familjehem

Sobona tillstyrker förslaget.

Förslaget kan bidra till att säkerställa en god kvalitet hos familjehem.

6.6.9 Krav på tillstånd för familjehem införs

Sobona tillstyrker förslaget.

6.6.11 Tillstånd för familjehem ska ges av socialnämnden

Sobona avstyrker förslaget.

Förutsättningar för tillstånd behöver vara likvärdiga över hela landet, vilket inte kan garanteras om det hanteras på kommunnivå då förutsättningar varierar för Sveriges 290 kommuner. Sobona ser även en risk att andra incitament såsom ekonomi eller bemanning kan bli perspektiv som vägs in i prioritering och beslut.

Vi föreslår istället att tillstånd ska *utredas* av kommuner eller annan offentligt ägd utförare, och *utfärdande* av tillstånd ska ske av Inspektionen för vård och omsorg. Genom att offentligt ägda vårdaktörer ges möjlighet att bistå kommunerna i arbetet med att rekrytera och utreda familjehem skapas goda förutsättningar att säkra tillgång på lämpliga familjehem.

Vi ser ett stort värde i att IVO utses som ansvarig myndighet. Det kommer ge förutsättningar till en standardiserad process och hantering av beslut samt även bidra till en bättre kvalitetssäkring nationellt och lokalt oberoende bostadsort för ett familjehem.

Dock är det viktigt att det råder en tydlighet i processen, att IVO får ett tydligt uppdrag, likväl tillräckliga resurser för att kunna ansvara och kvalitetssäkra landets familjehemsregister samt den tillsyn som sker idag. Detta är nödvändigt för att åstadkomma rimliga väntetider för tillstånd.

6.6.13 Krav på grundutbildning för att bli familjehem

Sobona tillstyrker förslaget.

6.6.14 Utredning av tillstånd ska inledas ska inledas skyndsamt och max ta sex månader

Sobona tillstyrker förslaget.

6.6.15 Beslut om tillstånd som familjehem får överklagas enligt SoL

Sobona tillstyrker förslaget.

Sobona anser att överklagandemöjlighet av beslut om tillstånd ska vara möjligt. Att beslutet får överklagas skapar ökade förutsättningar för nationell likvärdighet av tillståndet för att vara familjehem och ge vägledning i när tillståndet ska återkallas.

6.6.19 Familjehem är skyldiga att underrätta socialnämnden om deras förutsättningar ändras

Sobona tillstyrker förslaget.

6.6.21 Uppdrag till Socialstyrelsen att ge stöd till kommunerna kring familjehemsvården

Sobona tillstyrker förslaget.

6.6.23 Förslag för att öka användandet av nätverkshem

Sobona tillstyrker förslaget.

Det kan dock finnas situationer då barnets bästa motiverar en annan placering än i nätverket, trots att barnets behov kan antas tillgodoses i nätverkshemmet. I vår tolkning av lagtexten lämnas dock inget utrymme för något annat beslut om det kan antas att barnets behov av vård kan tillgodoses i nätverkshemmet. Vi delar därför SKR:s förslag att lagtexten i andra stycket ändras enligt följande:

Om det kan antas att barnets eller den unges behov av vård kan tillgodoses i ett nätverkshem och en sådan placering bedöms vara för barnets eller den unges bästa, ska samhällsvården ske där.

6.6.24 Utökad stöd till familjehem

Sobona tillstyrker förslaget.

Det är angeläget och en viktig del för att minska tröskeln för att bli familjehem och bidrar till en god kvalitet.

6.6.27 Tydligare ansvarsfördelning mellan socialnämnden och privata verksamheter med konsulentstöd genom reglering av ersättningen

Sobona avstyrker förslaget.

Den lagstadgade ansvarsfördelningen mellan nämnd och konsulentstödd verksamhet som råder idag upplevs tydlig. Den stora utmaningen är inte ansvarsfördelningen i lagstiftning utan snarare hur den efterlevs. Det behövs istället ett förtydligt krav på samverkan och samarbete runt det placerade barnet, så att rollerna i placeringen uppfylls såsom det är reglerat.

Sobona menar att ersättningsansvaret bör ligga kvar hos den som är ansvarig för familjehemmet, såsom den konsulentstödda verksamheten. På så vis säkerställs kopplingen mellan familjehem och ansvarig verksamhet och den nära kontakten med stöd och handledning som är avgörande för hållbara placeringar.

Vad gäller arvodesnivåerna anser Sobona att det bör finnas ett statligt reglerat max-tak i förhållande till om jour-/familjehemsföräldern ska vara hemma på hel- eller deltid samt vilka krav som ställs på deltagande i exempelvis handledning, fortbildning och olika former av erfarenhetsutbyte.

Konsultenstödda verksamheter

En viktig fördel med seriösa, offentligt ägda verksamheter är att de i många fall har konsultenstödda verksamheter dygnet runt, och kan sättas in rätt stöd i tid, direkt när behovet uppstår och även ge insatsen den tid som behövs.

Trots att kommuner i flertalet år haft möjlighet att själva införa liknande arbetssätt och strukturer som råder i konsultföretagen, såsom utökad handledning och stöd dygnet runt, har man fortsatt använda konsultföretagen istället. Med föreslagen ordning i utredningens förslag kommer konsultbranschen att slås ut och vi riskerar en situation där familjehem inte vill ta sig an svårare uppdrag då det saknas tillräckligt stöd. I arbetet med att komma åt oseriösa aktörer önskar vi framhålla att det behöver tydliggöras att det finns ett antal olika organisationsformer, såsom offentligägda aktörer, som ofta borgar för god seriositet.

En välfungerande, kontinuerlig vardaglig relation med till exempel konsulenter är i många fall avgörande för ett familjehem i att vilja vara kvar som hem.

Kapitel 7 Register över familjehem för barn och unga

7.6.1 Att inrätta ett nationellt familjehemsregister

Sobona tillstyrker förslaget.

Kapitel 8 Stärkt kvalitet i HVB och stödboende

8.6 Statens styrning och stöd – övervägande och förslag

Sobona tillstyrker förslaget.

Förslaget, som handlar om framtagandet av kunskapsstöd gällande kvalitet, är i sin helhet bra och av stor vikt i den praktiska tillämpningen. IVO har som utredningen påtalat fått en mer granskande och mindre rådgivande roll, vilket har märkts även vad gäller kritik kopplat till exempelvis lämplighetsbedömningar. Ofta består kritiken av att lämplighetsbedömningarna inte är tillräckligt individuellt utformade i sin dokumentation men IVO har inte velat eller kunnat ge någon vidare vägledning i frågan. Ett kunskapsstöd vore därför väldigt hjälpsamt för att

redan administrativt belastade föreståndare ska få en tydlighet kring hur de viktiga bedömningarna bör dokumenteras.

8.6.2 Förslag om utredningen av ökat statligt ansvar för tillgången till lämplig institutionsvård

Sobona avstyrker förslaget.

Sobona har förståelse för utredningens bedömning att dagens ”system” för tillgång till platser vid HVB delvis är bristfälligt och välkomnar därför också förslaget om differentiering och specialisering av vården, som presenteras i en annan del av utredningen. Samtidigt delar vi utredningens ståndpunkt när man konstaterar att den nuvarande situationen inom den statliga institutionsvården, det vill säga SiS, inte talar för att staten skulle ha bättre förutsättningar än andra aktörer att åstadkomma en välfungerande HVB-vård.

Konsekvensen av att överföra ansvaret för HVB-vården till staten, helt eller delvis, skulle på sikt kunna innebära minskad flexibilitet och anpassning av vårdutbudet till de enskilda kommunernas faktiska behov. Vidare finns det risk att möjligheterna för kommunerna att hitta lämpliga vårdplatser i närområdet minskar ytterligare. Sammantaget riskerar vården att bli mindre effektiv och mer kostsam. I enlighet med vad som uttrycks i utredningen finns det en uppenbar risk att historien, vid ett ökat statligt ansvar, kan komma att upprepa sig. SiS skapades en gång för att lösa just motsvarande problem och svårigheter som nu åter identifieras. Med tanke på aktuellt läge inom den statliga institutionsvården och osäkerheten inför framtiden är det Sobonas bestämda uppfattning HVB-vården fortsatt skall vara ett kommunalt ansvar.

Sobona föreslår att fokus i det fortsatta arbetet med att förbättra tillgången till differentierade och specialiserade platser i lämpliga HVB bör vara att utveckla den kommunala och enskilda HVB-vården, bland annat via genomförande av flera av de åtgärder som föreslås i denna utredning, vilka Sobona tillstyrker nedan. En möjlighet att åstadkomma ett ”system”, som utredningen uttrycker det, för en mer övergripande planering och tillhandahållande av platser är att fler kommuner samorganiserar verksamhetsområdet med utgångspunkt från sina behov. Detta kan exempelvis organiseras via ett gemensamt kommunalförbund, genom samverkan mellan flera kommunalförbund eller andra offentligt ägda verksamheter, på det sätt som med framgång redan idag sker i delar av landet.

8.6.4 Stöd för systematiskt kvalitetsarbete och grundläggande förutsättningar för god kvalitet

Angående standardiserat kvalitetsarbete på HVB

Sobona tillstyrker förslaget.

Standardiseringsinstitutet SIS har tagit fram en standard för HVB och ett arbete med certifiering av verksamheter pågår. Nya beskrivningar av vårdförlopp kan användas för revideringar och kompletteringar av standarden. På sikt är den en fördel om vårdförlopp och liknande underlag tas fram av professionella och företrädare för barn och unga inom ramen för exempelvis standardisering. I ett första skede behövs dock ett samlat arbete på nationell nivå för att markera vikten av likvärdighet och en systematisk bedömning av vetenskap och beprövad erfarenhet.

Sobona delar utredningens bedömning att den framtagna standarden för HVB (SS 41000:2018) ger mycket goda möjligheter för tydliga och gemensamma krav för HVB-vården i landet. Sammantaget skulle ett successivt generellt införande av standarden och de krav som den ställer, skapa goda förutsättningar för att åstadkomma en genomgripande utveckling av HVB-vården som helhet.

8.7.4 Yrkesresan som plattform för introduktion och kompetensutveckling i HVB och stödboende

Sobona tillstyrker förslaget.

Sobona delar bedömningen att ”Yrkesresan” med fördel skulle kunna användas även inom utförarsidan. Tillsammans med den nya HVB-standardens skulle detta, på ett strukturerat och systematiskt sätt, säkerställa att en god nivå kan upprätthållas inom verksamhetsområdet, både avseende vårdens kvalitet och personalens kompetens.

8.8.2 Former för det fortsatta arbetet med specialisering, dimensionering och tillgång till hälso- och sjukvård

Sobona tillstyrker förslaget.

Sobona ställer sig positiv till regeringens förslag om att framarbete en modell för en ökad och ändamålsenlig differentiering och specialisering inom HVB-området, inte minst med tanke på det stora behovet av tillgång till hälso- och sjukvårdsinsatser som finns för stora delar av de målgrupper som tas emot.

8.8.3 Utredning av befogenheter vid HVB och SiS särskilda befogenheter

Sobona tillstyrker förslaget.

Det är med eftertryck Sobona tillstyrker förslaget då det är avgörande att personal vid HVB ges befogenheter att genomföra vården på ett tryggt och säkert sätt. I utredningen beskrivs tydligt konsekvenserna av de nuvarande förutsättningarna där barn och unga kan fortsätta att utsätta sig själva och andra för de risker som låg till grund för placeringen, eftersom det inte finns möjlighet för personal att använda begränsningsåtgärder eller någon form av tvång. Den nuvarande situationen är ohållbar och en förändring behöver åstadkommas omgående.

Verksamheten måste ha tillräckligt långtgående befogenheter för att garantera att exempelvis narkotika och vapen inte förvaras och förs in i boendet. Verksamheten behöver också befogenheter att kunna begränsa umgänget på boendet med utomstående personer som har en negativ inverkan på vården, säkerheten och den unges utveckling (selektivt besöksförbud).

Som nämns i utredningen är en del av orsaken till att personal vid HVB inte anses ha tillåtelse att använda begränsningsåtgärder eller ens mild tvång, att IVO efter tillsyn har bedömt att personal i föräldrars ställe (enl Föräldrabalken) har rätt att sätta normala gränser för barn och unga. Ofta gör IVO dessa bedömningar med hänvisning till att det skulle vara integritetskränkande för den unge. I väntan på utredning och ny lagstiftning föreslår Sobona att IVO av regeringen får i uppdrag att se över myndighetens förhållningssätt och bedömningar avseende begränsningsåtgärder vid HVB. Syftet är som nämnts dels att vården skall kunna ges på ett säkert sätt men ytterst också för att den skall ges förutsättningar att kunna genomföras och fullföljas på ett sådant vis att den unges behov tillgodoses.

8.9.1 SiS roll i vårdkedjan

Sobona tillstyrker förslaget.

Utredningen föreslår att regeringen utreder hur statens och kommunernas ansvar för att finansiera vården vid särskilda ungdomshem på lång sikt med beaktande av att SiS i än högre grad behöver rustas för att ge differentierad och specialiserad vård. Utredningen föreslår vidare att man bör analysera hur statliga subventioner påverkar efterfrågan på vård vid särskilda ungdomshem och andra HVB, både vid ansökan om vård och hur länge vården pågår. Det ska inte finnas ekonomiska incitament för kommunerna att efterfråga vård i särskilda ungdomshem framför vård vid andra HVB.

8.9.2 Vård med särskilt noggrann tillsyn

Sobona tillstyrker förslagen.

Sobona vill särskilt omnämna att den statliga subventioneringen av platser i de särskilda ungdomshemmen långt ifrån alltid har lett till placeringar utifrån barnets bästa utan i stället gjorts av ekonomiska beaktanden.

Vidare stödjer vi förslaget att regeringen bör överväga möjligheten för SiS att få utskrivningsrätt. Dagens system, särskilt i kombination med statliga subventioner, anser vi ytterligare riskerar att sätta barnperspektivet och barnets bästa i andra hand. Detta då kommunernas begränsade resurser i kombination med hög personalomsättning på socialtjänsten kan leda till att ekonomiska och organisatoriska faktorer får företräde. Resultatet kan leda till, och har i vissa för oss kända fall lett till, att barn och ungas SiS-placeringar varar längre än vad det finns individuella skäl för.

Kapitel 10 En välfungerande skolgång

10.5.1 Socialnämnden ska underrätta ansvarig nämnd om behov av skolplats

Sobona tillstyrker förslaget med visst observandum.

Förslaget är bra att socialnämnden ska underrätta ansvarig nämnd om behov av skolplats. Dock anser vi att det finns brister i underlaget när det gäller vissa överväganden och analyser. Utredningen har till exempel begränsat nämndens underrättelseskyldighet till att avse endast elever som omfattas av skolplikt. Det är möjligt att det finns goda grunder för det, men på det sättet undantas de barn som inte har skolplikt, exempelvis asylsökande barn, trots att de har samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn. På samma sätt undantas de barn och unga som har rätt till utbildning i någon av de frivilliga skolformerna. Samma avgränsning görs i den föreslagna bestämmelsens andra stycke, om en skyldighet för socialnämnden att underrätta rektor om behov av bedömning (11 kap. 3 b § andra st. SoL). Vi delar SKR:s bedömning att det harmonierar inte heller med avgränsningen med utredningens förslag om obligatorisk kunskapsbedömning som omfattar samtliga skolformer (3 kap. 12 k § skollagen).

10.5.2 Obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård

Sobona avstyrker förslaget.

Förslaget om en obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård riskerar att ta både tid och ytterligare administration i anspråk och få konsekvenser där eleven lärande inte gynnas. Fokus bör snarare ligga på stöd för tillämpning än ytterligare reglering.

10.5.4 Hälsobesök för barn och unga i samhällsvård

Sobona tillstyrker förslaget.

Utifrån kunskapen om det generellt dåliga hälsoläget för barn och unga som placeras i samhällsvård i kombination med att hälsoundersökning enligt HSFL-FS 2019:19 tillämpas i alltför låg utsträckning ser vi detta hälsobesök i skolan som ett viktigt komplement för att fånga upp hälsoproblem hos målgruppen.

Kapitel 12 Konsekvensanalys

12.2.3-12.2.4 Ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner

Sobona ser en påtaglig risk för att de ekonomiska beräkningarna i hög grad underskattar kostnaderna för reformen.